מ. מדוני

הפוליטיקה הכלכלית של ממשלת א״י

אימרים לנו, שהפוליטיקה האנגלית המסורתית מבוססת לא על תכניות ברורות מראש אלא על [illegible] — על שיטה של חוסר שיטה, של פעולות הנקבעות בהתאם לצרכי היום, של הרגעות לא מחיל אל חיל אלא ממבוכה למבוכה.

יתכן, ששיטה זו הולמת יותר לאופיו הלאומי של האנגלי, ועוד יותר — לטבעה ולתפקידיה המיוחדים של המדיניות האנגלית בתקופות האחרונות. יתכן כפו כן, שגם לגבי ארץ ישראל נכונה היא פוליטיקה זו — מבחינת האינטרסים הברטיים. כי אכן ספק הוא, אם מרובות הן שאלות החיים שניתנו לפי־תרון. אבל יש שטח אחד בפוליטיקה, שבו יש צורך הכרחי, לכל הדעות ולכל האינטרסים, ביתר קביעות, בחירות והתמדה — זהו השטח הכלכלי.

בפוליטיקה הכלכלית שלהם ידעו גם האנגלים להראות את התכונות הדרושות, ואפילו המצדדים הנלהבים במסורת השיטה של חוסר שיטה לא עלה על דעתם, שגם בענינים כלכליים טובה ומספקת היא „שיטתם״. בענינים כלכליים הראו האנגלים גם בתקופה האחרונה פעלתנות לא מעטה, שנתקלה אמנם בבחות השמרנות הפנימית, ולא הזניחו אפשרויות להגן על עמדותיהם המסחריות בשווקים העולמיים הראשיים.

לא כן הדבר בנוגע לפוליטיקה הכלכלית של השלטון הבריטי שבארץ ישראל, אם בכלל אפשר לדבר על „פוליטיקה כלכלית״ שלו. כאן כאילו היה לו עיקרון יסודי אחד: לעמוד מן הצד. יעשו אוכלוסי הארץ מה שיעשו בענינים כלכליים, יפתחו את הארץ או ישאירוה במצבה הירוד הקודם, יבקשו בה אפשרויות להקים ענפי כלכלה חדשים או יסתפקו במשק הישן — הממשלה הארצישראלית היתה מוכנה למלא בענין זה רק תפקיד של „משק ח״. ולמשקיף זה היה בעצם רק תפקיד מסוים אחד: לדאוג לכך, שהכנסת הממשלה לא תסבול.

ומתוך עמדה „אובייקטיבית״ זו בא כל מה שרואינו מצד הממשלה בשטח הכלכלי. מכאן סגירת המחלקה המיוחדת למסחר ותעשיה, שנוסדה עוד בימי השלטון הצבאי — בעת שמחלקות שונות נוסדו לפי הקווים המקובלים בכל מקום, — ומסירת סמכותה למחלקת המכס והאקסיז. אנו אומרים — מסירת סמכותה ולא מסירת תפקידיה, כי יש הבדל בין שני הדברים. תפקידיה של מחלקה למסחר ותעשיה בארץ־ישראל בומלו למעשה, כי ענינה העיקרי של המחלקת המכס הוא לדאוג להגדלת הכנסותיה של הממשלה ממכס, בעוד שפתוח התעשיה המקומית פירושו — הפחתת הכנסת המכס מסחורות האינפורט.

ולא זו בלבד: תעשיות מקומיות באות לעתים קרובות גם בדרישות לסייע להתפתחותן על ידי „מכסי־מגן״. מחלקה לענני תעשיה היתה נגשת לכל דרישה כזו מבחינת האינטרסים הכלליים של הארץ, כפי שהם מתגלים באינטרסם של התעשיות. ואלו מחלקת המכס הואה את הדבר בענינים אחרות, וקשה מאד לדרוש, שהכושי יהפוך עורו ונמר — חברבריהו. וכשבא ענין מן הענינים לפני הועדה המתמדת לענני מסחר ותעשיה, הרי גם כאן הוא נתקל באותו הקושי: בהוסר סיגנור ממשלתי, שכן מטעם הממשלה יושבים בועדה זו בעיקר שני אנשים — מנהל האוצר ומנהל המכס. באיכה השלישי של הממשלה, מנהל הקלאות, יש לו שדה ענינים משלו, העומד מהוץ לשטח התעשיה.

•

יתכן מאד, שאת הפירוש לעמדתה המשונה הזאת של הממשלה יש למצוא בעובדה, שהיא מרגישה כי מי שהוא אחר עושה ארץ ולא בלי הצלחה את העבודה הדרושה — ויותר מן העבודה הדרושה — לפי תוח התעשיה הארצישראלית. עובדה זו פוטרת אותה, כביכול, ממלוי תפקיד, שהיה מוטל עליה אלמלא היה בארץ אלמנט בעל אינציאטיבה תעשיתית, כשם שתפקיד זה מוטל עליה בארצות אחרות, הנתונות לשלטון בריטי. כאן, לחפך, יש לה לממשלה הנטיה להות לא לכח דוחף, אלא לכח מעכב את קצב התפתחות.

גם יחס זה אפשר היה להבין, אילו היינו מרגישים, שמאחוריו עומדת לא הדאגה לקופה בראש־שונה, אלא דאגה מתמדת ומחושבת להתחרות בלכלת בריאה, מבוססת ומאוזנת היטב. אבל מצד הממשלה לא נעשה שום דבר, כדי ליצור בלב האוכלוסים את ההרגשה הזאת. התענינותה בשכול החקלאות שלנו, וביחוד טפולו הפאטריארכאלי כמעט של סיר ארתור ווקופ בענינו החקלאים — או חלק מהם — טובים ויפים כשהם לעצמם, אבל דוקא ההשואה של היחס הנפשי לענף אחד ממשקנו הארצי אל היחס הרשמי, הקר, ולעתים תכופות ם הדוחה,לענף אחר של כלכלתנו היא מעוררת ומחזקת את החששות, הפקפוקים וההתנגדות.

הרושם שנוצר בקרב חלק גדול של אוכלוסי הארץ הוא, שהממשלה כאילו דואגת בראש וראשונה ומעל לכל דבר אחר למשקה היא. לא זו בלבד, שאין היא עושה דבר למשיכת הון ומרץ לארץ זו לשם פתוחה, אלא שאין היא עושה כלום אף לבסוסה וקיצוצה של העליה הכלכלית הקיימת. קשה להגיד זאת, אבל מוכרחים להגיד: יש אלמנט של ספסרות במדיניותה הכלכלית. דאגתה העיקרית היא כאילו להפיק את התועלת המכסימלית מן ההתפתחות, שהיא עשתה למענה באופן בלתי אמצעי מעט מאד, ואולי לא כלום.

הרושם הוא, שראשי השלטון בארץ אינם מאמינים בהתפתחות שהם רואים בעיניהם ובאוזניהם, ושהם מבינים שהתפתחות זו הוא הדבר היחידי הוא להשתמש בה למטרת בסיסה של הממשלה: לצבירת דיזבהה גדולה למדי בעת שארצות אחרות „צוברות״ רק גרעונות, לסקוק הונות שונים ובהם גם בלתי תכופים, בעוד שאפילו אנגליה בכבודה ובעצמה אינה ממהרת בסקוק כמה מהונותיה. ויש שבענינים אלה מראה ממשלתנו גם נדיבות והרחב לב מופרזים.

הנה, למשל, דוגמה מענינת אחת. לפני שנה והצי בערך נערכה הקירת הקו לסקילת מסילת הברזל מחיפה לבגדד. ארכה של המסילה 684 מילין, מזה 387 מילין בגבולות ע״ראק, 280 — בגבולות עבר הירדן ו־47 בגבולות ארץ ישראל (הסבה לכך היא, שכוונת בעלי התכנית היא להשתמש בחלק מן הקו הקיים משכם הישן פה קבית שאן). ההוצאה הכללית לעבודה זו עלתה לסך 86,600 לי״ש וה א חוקה כאדון זה: 37,600 לי״ש מעראק, 48,000 לי״ש מארץ ישראל ועבר הירדן. היש צורך להוסיף, שלא עבר הירדן היא ששלמה את הסכום? אנו, עם 47 המילין שלנו, שלמנו יותר גם מעראק עם 387 המילין שלה.

•

אין ענינו צרה במי שהוא. איש מאתנו לא השמיע קולו בדרך כלל כנגד מתן הזכות מקופת ארץ־ישראל לעודת אוכלוסי עבר הירדן. איש מאתנו לא יתפלא, שאנו שלמנו את ההוצאה שצריכה היתה להוות בעיקרה על הממשלה ברבת עמון. העיקר הוא לא בזה, אלא ביחסה הכללי של הממשלה, המראה התחשבות הוכנה רבה מאד בבוון אחד והוסר התחשבות בכוון אחר.

אין אנו באים לטעון, שיחס זה מן החברה הוא שיבוא לידי משבר. ממשלת ארץ ישראל אינה מפחדת מפני משבר. היא מוכנה למשבר. אין אנו אומרים, שהדבר יבוא לידי הפסקת הפעולה היהודית לטובת הארץ. הממשלה יודעת יפה, שהיהודים לא יחדלו לבוא לכאן, להשקיע כאן את מרצם, חונם, כחותיהם והייתם. ועל ידיעה זו מבוססת הפוליטיקה שלה. ולחינם נטען, אם להשתמש בשאון המונים בעקצת, שגם „פרה חלבת״ זקוקה לטפול ולהזנה. הממשלה יודעת, שיש מי שידאג לכך.

אין לנו אלא דרך אחת: להכיר את העובדות ולהמשיך בהתמדה ובמרץ מוגבר את עבודתנו וגם את מלחמתנו לתקון הפוליטיקה הכלכלית של הממשלה, וביחוד לתקון הפוליטיקה הכלכלית שלה. זו היתה דרך התקומה שלנו עד עתה — וזו תהא הדרכנו גם לעתיד.

ידיעות מגרמניה

העתון הרשמי „קוריספונדאנס פוליטיק״ של אוסטריה פרסם דין וחשבון על המצב הכלכלי בגרמניה, שיש בו כדי להוכיח לאנשי אוסטריה, כי הנאצים משקרים בדברם על השבחת מצבה של גרמניה. הדין וחשבון מציין, כי חוסר עבודה הולך ורב, והתור צרת פוחתות מיום ליום.

בתי החרושת לארג ולכותנה באקס לא שאפל עלולים להסגר מחוסר חומנות. בית החרושת הגדול ליש קולארה בגרמניה הילדבראנד פשט את הרגל, ושש מאות פועלים הולכים בטלים מאפס עבודה. מחירי צרכי החיים נתיקרו מאד, ותצרוכת הבירה ירדה. רק בתי החרושת להכנת סחורות לבגדי שרד ולמתכת, מייצרים לצרכי הצבא, עובדים בהיקף מלא. שליש מן הגברים בני 24—40 הם מחוסרי עבודה.

קצרות

הראדיו ממוסקבה מודיע, כי הבולגארים דמיטריוב, פופוב וטאנוב חלו בבית הסוהר בברלין במחלות קשות. דמיטריוב—בשחפת, פופוב—בדלקת הריאות, וטאנוב במחלה פנימית קשה.

*

הקאזינו של מונטי־קארלו משלמת בדולארי זהב ולזוכים במשחקים. לשם כך קנתה מטבעות של עשרה ועשרים דולאר בעשרת מיליון פראנק. ההנהלה הזמינה בבאנק די־פראנס גם מטבעות זהב של מונאקו. הרוצים לקבל את כסף הזכיות בזהב צריכים לקנות בקאזינו אסימונים מיוחדים לשם המשחק.

*

עתוני אנגליה מכריזים פה אחד, כי אליזאבט ברגנר, המשחקת היהודית מברלין, המופיעה עכשיו על במות אנגליה ובסרטים, היא המשחקת הגאונית הגדולה כזמן הזה.

*

ההתקרבות בין רוסיה וארצות הברית עוררה את הוליבוד ונירוירוק לטפל בסרטים, המתארים את החיים במדינת הסובייטים. בהוליבוד מכינים גם חזיון חדש על פי „ההחיה״ של טולסטוי. בין „האחים ווארנר״ והסובייטים הושג הסכם, כי ברוסיה יציגו את כל הסרטים האחרונים של אמריקה. לעומת זה התחייבו ארצות הברית להציג לא פחות מעשרים וארבעה סרטים של הסובייטים מתוצרת 1934, בהם אלה שהוכנו מאת פיסקאטור, אמה ציסארסקאיה אק ואייזנשטיין.

•

בהונגריה הופיעה כת דתית חדשה — „כת הצרחקים״ — הפורצים בצחוק היסטרי בקהל לאחר גמר התפלות בבית־התפלה המיוחד שלהם. השלטונות החליטו להלחם בכת זו, הגורמת להתפשטות ההיסטיריה בין הנשים.

*

ממשלת בראזיליה פרסמה פקודה, המחייבת את כל האוכלוסים להדביק בול מיוחד על כל מכתב. הגשלת בפנים המדינה לטובת הקרן למלחמה במחלת הצרעת המתפשטת במדינה. חוק בבראזילי יש 13400 מצורעים, ורק 1900 מהם שרויים בבתי־חולים מיוחדים. הפרופיסור אסיון בורנה נשלח לריו־די־ז׳אנירו מטעם חבר הלאומים כדי לפתוח שם מכון למלחמה בצרעת.

•

מטיהיראן מודיעים, כי המוסדות המעוניינים בשאלת ארץ ישראל החליטו לשלוח משלחת לארץ ישראל, שתבוא בדברים שם עם המוסדות הלאומיים. הועדה להגנה על מושלמי ארץ ישראל בטיהיראן תשלח שליח מיוחד להודו, שיבוא בדברים עם אגודות מושלימי הודו לארגון התנועה להגנה על ארץ ישראל.

*

כל חברי „קובעי הפלדה״ והפועלים בגרמניה קבלו פקודה לחתום על שבועת אמון להיטלר. מי שיתנגד לכך יענש ויורחק מגרמניה. נוסח השבועה הוא: „הנני נשבע בכבודי, כגבר וכחיל, להשמיע לאדולף היטלר, ואני מבטיח להגשים בכל כחי את פקודות ה„פיהרר״ ולהחלם, בלי תנאים עם כל התנגדות למדינה, בין מצד המארכסיסטים ובין מצד הריאקציונ״ים״. על השבועה יש לחתום לפני 28 בפברואר.

*

סופרו של ה„דיילי טלגרף״ במאדריד מודיע, כי מצב ממשלתו של לירו נעשה רצינו והיא תתפטר בקרוב. הצירים הסוציאליסטים מכריזים, כי הם אומרים לשלוט במדינה בכח. הממשלה מאיימת עליהם לאחוז באמצעים נמרצים נגדם, אם הם יגסו לעשות זאת. היתה התנגשות בין סטודנטים מזוינים באקדחים ובין שוטרים. נפצעו שלשה.

*

מיכאלאקה, ממנהיגי מפלגת האכרים בפרלמנט מתח בקורת בפרלמנט על ממשלת הליברלים, שפיזרה את „גווארדיית הכרזה״, על ידי כך גרמה לרצח דוקה. דיאמנדי השיב בשם המיניסטריון, כי „גווארדיית הכרזל״ היתה סכנה לבטחון המדינה.

*

ה„ווירטשאפטס אינד האנדלסצייטונג״ בגרמניה מציין, כי עודף האכספורט הגרמני בשנת 1933 היה רק 667 מיליון מרק לעומת 1,080 מיליון בשנת 1932.

*

האניה הגדולה החדשה של חברת קונארד הבריטית תגמר בנובמבר. ארכה 1029 רגל, רחבה 113 רגל, המכונות יהיו של 200,000 כחות סוס. זו תהיה האניה הגדולה ביותר בעולם.

טלגרמות

ספר הזכרון למוצקין ז״ל

פאריס, (יט״א). האכסקוטיבה של ההסתדרות הציונית העולמית ביחד עם ועד שליחי הארצות עומדת לפרסם ספר זכרון למוצקין, שיצא לפני מלאת שנה למותו. הספר יכיל את הביוגרפיה המלאה הראשונה של המנוח על סמך חומר שלא נתפרסם עדיין. הספר יכיל מאמרים וזכרונות של ידידי המנוח וכמה נאומים וכתבים נבחרים שלו. הספר יצא בעברית ובאידיש ויכיל כשלשים גליונות דפוס.

להפחתת ערך הכתר הצ״כי

פראג, 11 (ר). הממשלה מתכוננת להפחית את כסוי הזהב למטבע משלשים לעשרים וחמשה למראה שתביא לידי הפחתת ערך הכתר בשישית אחת. הנאציונאל־דימוקרטים, באי כח הנוצי התעשיה והפיקנאכסים מתנגדים להצעות אלה ומאיימים בהתפטרות בא־כחם (המיניסטר לכספים) מן הקבינט.

הכנות יאפאן למלחמה עם הסובייטים

מוסקבה, 11 (ר). הגנרל בליכר מסר בועידת סללו כבישים, בני מסלות ברזל ותחנות אוירונים. במאנצוריה לקראת מלחמה עם הסובייטים. מאנז׳וריה הצפונית נהפכה לסוף ההתקפה על הסובייטים ושם סללו יבישים, בני מסלות ברזל ותחנות אוירונים. כמעט שליש שלכל הצבא היאפאני נתרכזו שם. ממשלת הסובייטים מתוצרת 1934, בהם אלה שהוכנו מאת פיסקאטור, אמה ציסארסקאיה אק ואייזנשטיין.

שונות

עונשו של קונסול גרמני

בדרום בראזיליה יש עיר תעשיה ושמה בלומנאו. העיר, שאוכלוסיה הם כמעט כולם גרמנים, נוסדה לפני 80 שנים, ומיסדה היה היהודי הגרמני הרמן בלומנאו.

יהודי זה בא לבראזיליה בשנת 1848 לשם חקירות במדעי הטבע, ובנדודיו בבראזיליה על יערותיה וקרקעות בתולה שלה, נתקל בשנת 1853 באדמת סאן־קאטרינה הפוריה, וכאן הניח את היסוד לעיר חדשה, הנקראת על שמו עם היום הזה. גרמנים לעשרות ולמאות נאכסים מתנגדים להצעות אלה ומאיימים בהתפטרות בא־כחם (המיניסטר לכספים) מן הקבינט.

הכנות יאפאן למלחמה עם הסובייטים

מוסקבה, 11 (ר). הגנרל בליכר מסר בועידת סללו כבישים, בני מסלות ברזל ותחנות אוירונים. במאנצוריה לקראת מלחמה עם הסובייטים. מאנז׳וריה הצפונית נהפכה לסוף ההתקפה על הסובייטים ושם סללו יבישים, בני מסלות ברזל ותחנות אוירונים. כמעט שליש שלכל הצבא היאפאני נתרכזו שם. ממשלת הסובייטים מתוצרת 1934, בהם אלה שהוכנו מאת פיסקאטור, אמה ציסארסקאיה אק ואייזנשטיין.

הערה קטנה למאמר ניזול

מאמרו הארוך של א. ליבנשטיין „שמחה חשודה״, ב„דבר״ מיום ב׳ שבוע זה, הוא הוכחה חדשה לכלל העתיק בדבר כחה של „פסיכולוגיה״, העדיף בווכחי מפלגות מכחו של ההגיון; דוגמא בולטת הוא לענין „מכונת־המחשבה״, העושה את מלאכתה מאליה, כמעט שלא מדעת בעליה, ומביאה לערבוב מושגים ולעקומי דברים פשוטים וברורים מתוך נטיות פסיכולוגיות הסמויות מעין הבקורת העצמית.

מר ליבנשטיין עומד על הגבת הישוב על „הפפנה הערבי״ במשפט רצח ארלזורוב, על השמחה, שתקפה המונים מן הישוב „כשגודע׳ שלא יהודים אלא ערבים רצחו את חיים ארלזורוב״. ליבנשטיין רואה בשמחה זו סימן ל„סכנת התמוטטות״ של „ערך אנושי־מוסרי־פוליטי, אשר תמיד ראינוהו כנכסי צאן ברזל של הציבורות״, — של העיקר הגדול: „חוק מוסרי אחד ליהודי ולשכנו״. ה׳ ליבנשטיין שואל מתוך תמהון וצער: „מה הצדלה עם קבלת הידיעה, כי העם השכן, שאתו עלינו לחיות יחד במולדת, נגוע בהופעה מגונה זאת? מדוע הוקל ללבם של יהודים... למה צהלה רוחם ב.הודע׳ כי ערבים נכשלו במעשה הנבלה?.... הליחס כזה לשכן ולגר לימדני מוסר היהדות הצרוף?״

ואתה תמה: עד היכן מגיע כחו של פולמוס, שהוא מביא אנשים נבונים וישרים לערבב מושגים ולקלקל את שורת ההגיון והאמת. מהיכן ההנחה המשונה הזאת, כי היתה כאן שמחה וצהלה לכשלונו של העם שכנגד, כי „רבה השמחה במעונגו עם קבלת הידיעה, כי העם השכן... נגוע בהופעה מגונה זאת״? השמחה היתה לא לידיעה, שערבים רצחו את ארלזורוב אלא לידיעה, או להנחה, שלא יהודים שפכו את הדם הזה. וההבדל הוא גדול מאד, והטענה בשם „חוק מוסרי אחד ליהודי ולשכנו״ אינה ענין לכאן בהחלט. מאותה ה„שמחה״ לא היה נגרע אף כשחק מאזנים אילו היה מתברר, למשל, שלא היה כאן מעשה־רצח אלא מקרה אסון, או שהרוצח היה קומוניסט או נא״צי, וכדומה. אותם ערכי הערתונים והעסקנים המיושבים ובעלי־דעה, שדרשו וחזרו ודרשו בשעתם זהירות בהבעת דעה ובהגבה צבורית בענין הרצח והנאשמים, ושאותם מאשים ה׳ ליבנשטיין, „שהם עצמם עוררו עכשיו את שועת הצהלה וכו׳ — ודאי אינם חשודים על התכחשות לאותו „חוק מוסרי אחד״. הסיוט, המעיק עלינו, על כולנו, מאותו ליל שבת אינם ועד היום הזה, הרי אין פירושו אלא זה, שהגענו להנחת האפשרות המזעזעת, כי אכן נטמא מחננו, כי יהודים עשו את התועבה הזאת, יהודים שפכו דם אח ומנהיג מתוך שנאה פרועה והתפראות האינסטינקטים. מה פלא אפוא, ומה חטא יש למצוא בדבר נגד „חוק המוסר״, אם התקוה לגאולה מאותו סיוט עוררה שמחה בלבבות?

אילו היינו יכולים להניח ביחס לכל האוכלסים הערביים כולם בפשטות בודאות, כדוגמת ההנחה שהיתה מוחזקת בידנו עד הששה עשר ביוני 1933 ביחס ליהודים: שאין איש מהם חשוד על מעשה רצח כזה וכיוצא בו — ודאי שאף „המפנה הערבי״ היה מדהים אותנו, היה מעורר בנו רגשי צער וכאב על שכך עלתה לנו. אבל הלא אין אנו יכולים לעשות שקר בנפשנו, להשלות את עצמנו, שמעשה רצח כזה בידי ערבי הוא מן הנמנע, לא יעלה על הדעת כלל. ומה טעם להתמם, להתעלם מן המציאות המרה ומנסיונותינו המרים, להעמיד פנים, כאילו אחת היא לנו, מי שפך את הדם הזה, יהודי או נכרי.

בימים הראשונים ל„מפנה החדש״ כתב „הארץ״ את הדברים האלה:

„ההתרגשות שתקפה את הצבור עם הידיעות הראשונות על המפנה החדש... היא טבעית ומובנת מאד. דמו של המנהיג הצעיר, כדם זכריה הנביא בשעתו, לא שקט עוד, הפצע בעינו עומד, וגדול אולי מאסון הרצח עצמו הוא אסון תוצאותיו הפנימיות. אסון המחלוקת ומלחמת־האחים, האוכלת בנו כשאת וקרדעת את התנועה הציונית לקרעים. לא יפלא אפוא, אם אותה הידיעה על מפנה חדש בחקירת מעשה הרצח, אותו פתח תקוה שנפתח לנו, לכולנו, לגאולה מבלהות הסיוט, הטיל סערה בלבבות. יאמרו מה שיאמרו חבריהם וידידיהם של הנאשמים: קשה להניח שימצא בקרבנו אף טפוס פאתולוגי אחד, שלא היה רוצה, שלא היה שמח להוכח, כי לא ידי יהודים שפכו את הדם היקר הזה. ההתרגשות הכלית היתה על כן מובנת, והשמחה, המוקדמת במקצת, היתה טבעית וכנה״.

ונראה לנו, שתפיסה זו של תגובת המונים בישוב היא נכונה יותר, מציאותית יותר, אנושית־מוסרית יותר, מאותה התפיסה של מוסר עליון, כביכול, שבאה לידי בטוי במאמרו של מר ליבנשטיין.

אנו מסכימים בהחלט למר ליבנשטיין: „אין ספק, כי צריך לחפש את האשמים בכל הכוונים ובין כל השכבות; אין ספק, כי אנחנו מצווים לזהירות בהוצאת מסקנות ולכפל־זהירות בהגבה בכל עניני המשפט האיום הזה״.

אבל נראה לנו, שה„גישה״ המוסרית־המופשטת של מר ליבנשטיין אינה עשויה אף היא להרבות את מדת הזהירות והדעה הצלולה.

ג.

עינינים

שבעה טפוסים

באחד הימים האחרונים ביטלתי שעה קלה מזמני היקר על דבר, שיש לו, לדידי, חשיבות לא קלה. מה עשיתי? ספרתי ומניתי: כמה מינים של שלטים טבעה וקבעה העיר על עסקיה? והנה יגעתי ומצאתי, כי שבעה הם ה„טפוסים״ של השלטים:

א. על טהרת העברית בלי תרגום לועזי.

ב. על טהרת הלועזית בלי תרגום עברי (מעט הוא מספרם).

ג. על שתי טהרות: עברית ולועזית (וגם ערבית בכלל לועז) ומדת האותיות שוה בשוה).

ד. הכתב העברי גדול והלועזי — קטן.

ה. הכתב העברי קטן והלועזי — גדול.

ו. שנים מקרא ואחד תרגום.

ז. שנים תרגום ואחד מקרא.

אלו הם שבעת הטיפוסים העיקריים, אלא שחוץ מזה יש עוד למצוא בכל טיפוס לחוד ובכולם יחד כל מיני גוונים ובני גוונים, הנובעים מתוך תפיסות עולם שונות. על פי השלטים, נוסחאותיהם, לשונותיהם וגוון־ניהם אפשר לקבוע את דמות דיוקנו של בעל השלט, מדת לאומיותו או בין־לאומיותו, „אירופיותו״ או „מזרחיותו״, טעמו או חוסר טעמו וכ׳.

כמה פעמים כתבתי כבר על השלטים. נזפתי נזיפות וכעסתי כעסים. וזכיתי גם לשבחים בפני ושלא בפני. זכיתי גם לכך, שאנשים (דווקא מעולי גרמניה) באו לשאול בעצתי בעניני „שמות״. אמרתי מה שאמרתי ויעצתי מה שיעצתי. אך שמעתי גם, כי כמה מבעלי העסקים, שפגעתי — לא בכבודם, חלילה, אלא בכבוד שלטיהם בעלבו והתקצפו והטיחו דברים כלפי דברי: היתכן? אתם נכנסים לתוך רשותנו הפרטית, אתם „מתערבים״ בחיינו, אתם רוצים לכוף את דעתכם עלינו.

והיוצא מזה, כי שום דבר לא תוקן. בשום שלט לא נעשתה הגהה. הענין נכנס לגדר של „נצחונות״. „מי שמרן״ — כנהוג אצלנו. אני פונה תמיד אל אינסטנציה כפיה אין בידי. להפך. אני פונה תמיד אל אינסטנציה עליונה. בנידון דנן — אל השלטון העירוני, שחיב, לדעתי, לשמור על אופי העיר מטשטש, הוא שצריך לייעץ ולבקש ולא ליתן לעשות בנו „הרכבות״ לשוניות וסגנוניות מכל הבא ביד. והשלטון העירוני אינו דואג לכך לעת עתה. בתארגנה איזו קבוצה של בעיריה, שניסתה להשפיע בדרכי נימוס על בעלי העסקים, אך הללו אינם מציתים. נדמה להם לבעלי העסקים, כי אין זאת אלא מין „קפריסה״ של בערים והשיבו מה שהשיבו. ולאמתו של דבר הרי זה אחד מן הדברים, המציינים את אופיה של העיר לשבח או לגנאי. וביותר תמה אני על כמה מעולי גרמניה, שהרי הם יודעים נוסח מהו וטעם מהו. בשבתם בגרמניה הם ידעו, שיש צורך להסתגל אל נוסח החיים, שלא להיות יוצאי־דופן. ציינתי כמה פעמים, כי עולי גרמניה השפיעו בחריבה לטובה על החנות תל־אביבית. הם הכניסו טעם ויופי בפנים חנות ומחוצה לה. הם עושים עוד דבר יפה: מלמדים את החנוונים דרכי נועם עם הלקוחות. בזה לא הצטיינה תל־אביב מעולם. וכדאי שתהיה ביניבו מין השפעת־גומלין. אנחנו נקבל את הטוב שבידכם ואתם — את הטוב שבידנו. והרי סוף סוף גם אצלנו יש כמה דברים טובים, שכדאי לקבלם. ואחד הדברים הטובים הוא הלשון בבית וברחוב, בחנות ועל השלט. ילדינו אין להם לשון אחרת טבעית מלבד עברית. מי שמזלזל בעבריית משניא את עצמו על הילדים. וגם אנחנו המבוגרים נדמינו במובן זה ל„ילדים״. אנו חרדים תמיד חרדה גדולה לטשטוש הנוסח העברי של העיר. לאמתו של דבר אנו „אירופאיים״ כמותכם. אנו לומדים גם לשונות אחרות וקוראים גם ספרויות של עמים אחרים. אך היטוד אצלנו הוא העברית, כמו אצל עמים אחרים — הלשון שלהם. ולפיכך אנו דורשים, שגם השלט יהיה עברי וגם המשא והמתן בחנות יהיה בעברית. עוד כמה שנים נהיה קנאים לעברית, ומוכרחים אנו להיות קנאים. אנו קנאים ורבים את ריב הלשון בכל הזדמנות, ו„נלחמים״ בכל עולה חדש: להשלטת הלשון שלנו מפני החשש, שאם לא נעשה כך — עלול היהודי לבחור בדרך הקלה ביותר, דרך ההמשך, בלי מאמצים לשנות את פני חיינו ולשון חיינו ונוסח חיינו. ולא אעשה שקר בנפשי לומר, כי יש לנו כבר „נוסח חיים״ משלנו, אולם אלו סימנים כאלה התחילו כבר מבטבטים ועולים על שדמת חיינו כאן. והלשון היא אחד הנבטים היקרים ביותר. ועל כן אנו

(המשך בעמוד ג׳)

מסקנות ולכפל־זהירות בהגבה בכל עניני המשפט האיום הזה״.

אבל נראה לנו, שה„גישה״ המוסרית־המופשטת של מר ליבנשטיין אינה עשויה אף היא להרבות את מדת הזהירות והדעה הצלולה.

ג.

יואל מסטבוים

פריסת שלום מן המולדת הישנה

בין לודז לתל אביב

הכל תלוי במזל, אפילו ערים בעולם. משולות ערים לבני אדם, מה אדם גורלו נקבע לו מראש, אם למ שרים ואם לעלקלות, כך כל עיר ועיר בעולם נחתך דרך עתידה מראשה. לודז היא אחת הערים שחיי־הן הולכים בקו העלקלות, כי מיום שאני זוכר עיר פלאות זו לא חדלה כלשנות את אורח החיים שלה, פשוט: משום שיש בה טימפו, קצב ואופי הרבה יותר מלוואשהה, דרך משל. אבל זה דרכו של האופי הרוסי, השופע טמפרמנט, שחייו חיי עקלתון. כך דרכו של אדם, וכך דרכה של עיר.

רצתה, הושנחה, שתהא עיר זו הגדולה ביוצרי מקצוע המאנופקטורה, ומי לא ינק משדי המאנופקטורה הלודזית? רוסיה, גרמניה — עד יאפאן וסין. אך באה המלחמה לעולם ונדעה את קרנה של לודז, שבירה את כוחה.

ואם מדגיש אני ואומר „כוח״, הרי זה משום שלא רק כוח־המכונות, אלא גם מרצו של כל פועל וכל סוחר וכל נער בדרום הושבר.

עדיין מצטיירות נגד עינינו הארובות הגבוהות של לודז, משל לסיגרות הומות וגדולות, המשתרעות בראשן. אבל אל תבהלו מפני שעשן הסיגרות המתוקות, המיד הוא משפיע לטובה בריחו הטוב. ודוקוב פיטרקוב, לבה וטבורה של העיר, שקרני החמה לא עברו מעולם בגבולותיה, השפיע טובה לאלפי משפחות בישראל.

עכשיו יושבים בא״י יהודים רבים, בלי עין הרע, מלודז של הימים הטובים. הזכירו נא לאחד מהם את רחוב פיטרקוב — והיה לו הזכר בחר של איזו שירה לומנטית.

אך ד עד מאד הוא הרחוב, והוא הומה ומהמה מרוב יהודים שבאו מרחוב גנשה בוורשה, ממיליוני־רים שבאו ממוסקבה ומפטרבורג. וכל זה מקושר עם „קאסא״ ו„טשוס״. וקרונות גדושים סחורה מוסעים על פני רחוב פיטרקוב לבית הנתיבות הקאלישי הראשי.

ומחוץ עמדה „אובייקטיבית״ זו בא כל מה שרואינו מצד הממשלה בשטח הכלכלי. מכאן סגירת המחלקה המיוחדת למסחר ותעשיה, שנוסדה עוד בימי השלטון הצבאי — בעת שמחלקות שונות נוסדו לפי הקווים המקובלים בכל מקום, — ומסירת סמכותה למחלקת המכס והאקסיז. אנו אומרים — מסירת סמכותה ולא מסירת תפקידיה, כי יש הבדל בין שני הדברים. תפקידיה של מחלקה למסחר ותעשיה בארץ־ישראל בומלו למעשה, כי ענינה העיקרי של מחלקת המכס הוא לדאוג להגדלת הכנסותיה של הממשלה ממכס, בעוד שפתוח התעשיה המקומית פירושו — הפחתת הכנסת המכס מסחורות האינפורט.

ולא זו בלבד: תעשיות מקומיות באות לעתים קרובות גם בדרישות לסייע להתפתחותן על ידי „מכסי־מגן״. מחלקה לענני תעשיה היתה נגשת לכל דרישה כזו מבחינת האינטרסים הכלליים של הארץ, כפי שהם מתגלים באינטרסם של התעשיות. ואלו מחלקת המכס הואה את הדבר בענינים אחרות, וקשה מאד לדרוש, שהכושי יהפוך עורו ונמר — חברבריהו. וכשבא ענין מן הענינים לפני הועדה המתמדת לענני מסחר ותעשיה, הרי גם כאן הוא נתקל באותו הקושי: בהוסר סיגנור ממשלתי, שכן מטעם הממשלה יושבים בועדה זו בעיקר שני אנשים — מנהל האוצר ומנהל המכס. באיכה השלישי של הממשלה, מנהל הקלאות, יש לו שדה ענינים משלו, העומד מהוץ לשטח התעשיה.

•

יתכן מאד, שאת הפירוש לעמדתה המשונה הזאת של הממשלה יש למצא בעובדה, שהיא מרגישה כי מי שהוא אחר עושה ארץ ולא בלי הצלחה את העבודה הדרושה — ויותר מן העבודה הדרושה — לפי תוח התעשיה הארצישראלית. עובדה זו פוטרת אותה, כביכול, ממלוי תפקיד, שהיה מוטל עליה אלמלא היה בארץ אלמנט בעל אינציאטיב בה תעשיתית, כשם שתפקיד זה מוטל עליה בארצות אחרות, הנתונות לשלטון בריטי. כאן, לחפך, יש לה לממשלה הנטיה להות לא לכח דוחף, אלא לכח מעכב את קצב התפתחות.

גם יחס זה אפשר היה להבין, אילו היינו מרגישים, שמאחוריו עומדת לא הדאגה לקופה בראש־שונה, אלא דאגה מתמדת ומחושבת להתחרות בלכלה בריאה, מבוססת ומאוזנת היטב. אבל מצד הממשלה לא נעשה שום דבר, כדי ליצור בלב האוכלוסים את ההרגשה הזאת. התענינותה בשכול החקלאות שלנו, וביחוד טפולו הפאטריארכאלי כמעט של סיר ארתור ווקופ בענינו החקלאים — או חלק מהם — טובים ויפים כשהם לעצמם, אבל דוקא ההשואה של היחס הנפשי לענף אחד ממשקנו הארצי אל היחס הרשמי, הקר, ולעתים תכופות ם הדוחה,לענף אחר של כלכלתנו היא מעוררת ומחזקת את החששות, הפקפוקים וההתנגדות.

הרושם שנוצר בקרב חלק גדול של אוכלוסי הארץ הוא, שהממשלה כאילו דואגת בראש וראשונה ומעל לכל דבר אחר למשקה היא. לא זו בלבד, שאין היא עושה דבר למשיכת הון ומרץ לארץ זו לשם פתוחה, אלא שאין היא עושה כלום אף לבסוסה וקיצוצה של העליה הכלכלית הקיימת. קשה להגיד זאת, אבל מוכרחים להגיד: יש אלמנט של ספסרות במדיניותה הכלכלית. דאגתה העיקרית היא כאילו להפיק את התועלת המכסימלית מן ההתפתחות, שהיא עשתה למענה באופן בלתי אמצעי מעט מאד, ואולי לא כלום.

הרושם הוא, שראשי השלטון בארץ אינם מאמינים בהתפתחות שהם רואים בעיניהם ובאוזניהם ומבינים שהתפתחות זו הוא הדבר היחידי הוא להשתמש בה למטרת בסיסה של הממשלה: לצבירת דיזבהה גדולה למדי בעת שארצות אחרות „צוברות״ רק גרעונות, לסקוק הונות שונים ובהם גם בלתי תכופים, בעוד שאפילו אנגליה בכבודה ובעצמה אינה ממהרת בסקוק כמה מהונותיה. ויש שבענינים אלה מראה ממשלתנו גם נדיבות והרחב לב מופרזים.

הנה, למשל, דוגמה מענינת אחת. לפני שנה והצי ב